

Citování literatury v odborném textu

ÚVOD DO PROBLEMATIKY CITOVÁNÍ,
TVORBA A SPRÁVA BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

Pro studenty Jaboku připravila Eva Cerniňáková (cernin@jabok.cz)
Praha, Jabok 2014

Proč citujeme

- Respektování autorského zákona
- Respektování etických zásad (vyhnout se plagiátorství)
- Možnost ověření
- Uvedení myšlenek do souvislostí
- Prokázání schpností práce s literaturou.

Plagiátorství

- Kopírování
- Drobné úpravy textu
- „Zpracování“ jednoho zdroje
- Spojování textů
- Necitování v textu
- Neodlišení citovaného textu (uvozovky)
- Uvádění nepožitých zdrojů
- Nepřesné informace
- Zneužití autocitací

Citát (přímá citace)

- Text je uveden přesně tak, jak zní ve zdrojovém dokumentu.

Příklad:

Stěžejním bodem tohoto přístupu je myšlenka, že „veřejná sféra musí být univerzálně přístupná, bez ohledu na postavení těch, kteří ji používají“.

Parafráze

- Formulování cizí myšlenky vlastními slovy

Příklad:

Slowík užívá termín **osoby s postižením a zdravotním oslabením** a vyčleňuje z této skupiny zvláště **osoby se smyslovým postižením (tj. s postižením zraku a sluchu)**

Parafráze (2)

- Srovnání nebo poukázání na stejnou myšlenku uvedenou i v jiných pramenech

Příklad:

Definice jednotlivých typů postižení často nejsou jednotné ani v odborné literatuře a v legislativních dokumentech (srov. Slowík, 2007; Fischer, 2008; Zákon č. 435/2004 Sb.; Zákon č. 561/2004 Sb.)

Citace

- Odkaz na požitý (citovaný dokument) uvedený v textu

Příklad:

Osoby s mentální retardací mívají potíže také „ při běžném sociálním kontaktu; jejich spontánní projevy (dotýkání se druhých lidí, neobvyklé projevování emocí, omezená schopnost řečové komunikace apod.) jsou pro okolí zpravidla překvapivé a ne každému příjemné“ (Slowík, 2007, s. 119).

Bibliografická citace

- Systematicky uspořádané údaje o dokumentu, které jsou nutné k jeho jednoznačné identifikaci

Příklad:

SLOWÍK, Josef. Speciální pedagogika: prevence a diagnostika, terapie a poradenství, vzdělávání osob s různým postižením, člověk s handicapem a společnost. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 160 s. ISBN 9788024717333.

Citační styly

- Definují, jak mají vypadat citace v textu a v seznamu bibliografických citací

Pozor na záměnu termínů „citační styl“ a „citační formát“, který slouží k ukládání citací v jednotlivých softwarech pro správu citací (citačních manažerech)

- Univerzální styly (např. ČSN ISO 690)
- Oborové styly (např. APA – styl American Psychological Association)
- Styly odborných časopisů

Příklady použití citačních stylů

ČSN ISO 690

VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. 2. vyd. Brno: Print-Typia, 2001

AMA (American Medical Association)

Vážanský M. *Základy pedagogiky volného času*. 2.vyd. Brno: Print-Typia; 2001.

APA (American Psychological Association)

Vážanský, M. (2001). *Základy pedagogiky volného času* (2. vyd.). Brno: Print-Typia.

Pravidla tvorby citací podle normy ČSN ISO 690

- Je nutné dobře určit typ dokumentu
- Bibl. citace musí jednoznačně identifikovat dokument
- Údaje pro bibliografickou citaci přebíráme z citovaného zdroje tak, jak jsou uvedeny
 - Z titulního listu (úvodní obrazovky, webové stránky, etikety disku apod.)
 - Z rubu titulní strany (hlavičky stránky, obálky, obalu, doprovodné dokumentace apod.)
- Údaje se uvádějí v přesném pořadí
- Nelze vynechávat povinné údaje, jsou-li dostupné

Pravidla tvorby citací (pokračování)

- V případě, že některý z údajů přebíráme z jiného zdroje, odhadujeme, nebo opravujeme chybný údaj, uvádíme jej v hranaté závorce
- Údaje se zapisují v jazyce, v němž jsou uvedeny v dokumentu
- Údaje, které nejsou uvedené v latince, se transliterují
- Podoba (bibliografických) citací musí být jednotná v celém dokumentu

Citování metodou „autor-datum“ (harvardský systém)

- Kulatá závorka za citátem
 - Příjmení prvního autora
 - Rok
 - Strana
- Pokud citujeme více děl stejného autora se stejným rokem vydání, odlišíme písmenem
- Pokud není uveden autor, použijeme zkratku Anon.

Příklady:

(Slowík, 2007, s. 67-68)

(Asociace poskytovatelů sociálních služeb, 2013)

(Anon, 2014, s. 34)

Metoda „autor-datum“: seznam bibliografických citací

- Rok vydání se přesune za jméno autora

Příklad:

SLOWÍK, Josef. 2010. Komunikace s lidmi s postižením. Vyd. 1. Praha: Portál, 155 s. ISBN 978-80-7367-691-9.

Citování metodou průběžných poznámek

- Vkládá se číselný odkaz za citovaným textem
- V poznámce pod čarou se uvádí bibliografická citace podle normy CSN ISO 690
- Při citaci dříve citovaného zdroje lze použít jméno autora a odkaz na číslo poznámky první citace

Příklad:

⁴ SLOWÍK, Josef. Komunikace s lidmi s postižením. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 155 s. ISBN 978-80-7367-691-9, s. 76.

¹⁰ SLOWÍK, ref. 4 s. 56.

Bibliografická citace: Monografie

Jméno tvůrce /tvůrců. *Název: podnázev.* Vedlejší název.
Vydání. Další tvůrce. Místo publikování: Nakladatel,
Datum publikování. Název edice a číslování. Standardní
identifikátor. Poznámky.

SLOWÍK, Josef. *Komunikace s lidmi s postižením.* Vyd. 1.
Praha: Portál, 2010. 155 s. ISBN 978-80-7367-691-9.

Bibliogr. citace: Článek ve sborníku

Jméno tvůrce příspěvku. Název příspěvku. In: Jméno tvůrce mateřského dokumentu. *Název mateřského dokumentu*. Vedlejší název. Vydání. Další tvůrce mateřského dokumentu. Místo publikování: Nakladatel, Datum publikování. Číslování sv. obsahujícího příspěvek, Rozsah stran přísp., Název edice a číslování. Standardní identifikátor. Poznámky.

BUBENÍČKOVÁ, Hana. Internet bez bariér. In: *Služby knihoven zdravotně postiženým uživatelům*. Praha: Národní knihovna České republiky, 2004. s. 60-62. ISBN 80-7050-455-2.

Bibliogr. Citace: Příspěvek (článek) v periodiku

Jméno tvůrce příspěvku. Název příspěvku. *Název periodika*.
Vedlejší název. Vydání. Místo publikování: Nakladatel,
Datum publikování, Číslování, Rozsah stránek příspěvku
[Datum citování]. Standardní identifikátor (ISSN).
Dostupnost a přístup. Lokace. Poznámky.

ČERNÝ, Michal. Big data a jejich možnosti v kontextu knihoven. *Knihovna: knihovnická revue*, 2013, 24(1), s. 104-111. ISSN 1801-3252.

Bibliografická citace: Elektronické dokumenty

Jméno tvůrce. *Název: podnázev*. Vedlejší název [Typ nosiče]. Další tvůrce. Místo publikování: Nakladatel, Datum publikování, Datum aktualizace/revize [Datum citování]. Název edice. Údaj o dostupnosti.

ŠEBESTOVÁ, Eva. *Informační chování sluchově postižených* [online]. Praha: Univerzita Karlova, 2009 [cit. 2013-10-14]. Dostupné z:
<http://uisk.ff.cuni.cz/detail.do?articleId=11518>.

Bibliografická citace: Webové sídlo, portál

Jméno tvůrce. *Název: podnázev*. Vedlejší název [Typ nosiče]. Další tvůrce. Místo publikování: Nakladatel, Datum publikování, Datum aktualizace/revize [Datum citování]. Název edice a číslování. Standardní identifikátor. Dostupnost a přístup. Lokace. Poznámky.

SDRUŽENÍ BMI. *Helpnet.cz: informační portál pro osoby se specifickými potřebami* [online]. Sdružení BMI, c2007 [cit. 2012-03-26]. ISSN 1802-5145. Dostupné z: <http://www.helpnet.cz>.

Citace jednotlivé webové stránky

Jméno tvůrce webového sídla. Název webové stránky. *Název webového sídla: podnázev*. Vedlejší název [Typ nosiče]. Další tvůrce. Místo publikování: Nakladatel, Datum publikování, Datum aktualizace/revize [Datum citování]. Standardní identifikátor. Dostupnost a přístup webové stránky. Lokace. Poznámky.

JABOK – VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA SOCIÁLNĚ PEDAGOGICKÁ A TEOLOGICKÁ. Odkazy. *Knihovna Jabok* [online]. Praha: Jabok, aktualizace: 11.09.2013 [cit. 2013-10-15]. Dostupné z: <http://knihovna.jabok.cz/odkazy.html>.

Citace příspěvku do webového sídla, databáze aj.

Jméno tvůrce příspěvku. Název příspěvku: podnázev. In: Jméno tvůrce webového sídla. *Název webového sídla: podnázev.*
Vedlejší název [Typ nosiče]. Další tvůrce. Místo publikování: Nakladatel, Datum publikování, Datum aktualizace/revize [Datum citování]. Standardní identifikátor. Dostupnost a přístup příspěvku. Lokace. Poznámky.

Speciální pedagogika. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, Stránka byla naposledy editována 30. 4. 2013 v 12:31. [cit. 2013-10-15]. Dostupné z:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Speci%C3%A1ln%C3%AD_pedagogika.

Bibliografické citace tradičních dokumentů v elektronickém formátu

- Za názvové údaje primárního dokumentu se v hranatých závorkách uvádí údaj o typu nosiče [online], [CD] ,[DVD]
- Je nutné uvést datum citování
- Za údaj o standardním identifikátorem se uvádí údaj o dostupnosti/přístupu

Tradiční dokument v elektronickém formátu (příklad)

Článek v elektronickém periodiku

Jméno tvůrce příspěvku. Název příspěvku. *Název periodika.*

Vedlejší název [Typ nosiče]. Vydání. Místo publikování:

Nakladatel, Datum publikování, Číslování periodika, Rozsah stránek příspěvku [Datum citování]. Standardní identifikátor (ISSN). **Dostupnost a přístup.** Lokace. Poznámky.

NOVÁ, Hana. Exkurze do knihovny Jabok. *Ikaros* [online].

2008, roč. 12, č. 1 [cit. 15.10.2013]. ISSN 1212-5075.

Dostupné z: <http://www.ikaros.cz/node/4496>.

Přebírání citací z důvěryhodných zdrojů

- Souborný katalog ČR
- Souborný katalog Masarykovy univerzity
- aj.

Příklady citačních manažerů

- Zotero (zdarma, doplněk Firefoxu nebo samostatný)
- Citace.com (základní verze Citace Start zdarma, online)
- Funkce „Bibliografické citace“ v programu MS Word
- RefWorks (komerční, online)
- EndNote (komerční, online)

Citace.com – verze Start

- Citace Start - bez poplatku
- Generování citací citace dle normy ČSN ISO 690
- Po registraci možnost správy citací (úprava, třídění do složek, mazání)
- Export záznamů do RTF a HTML
- Neumožňuje propojení s textovým editorem

MS Word (verze 2003 a vyšší) – Citace a bibliografie

- Na kartě „Odkazy“ ve skupině Citace a bibliografie
 - Přidání bibliografické citace („pramene“): Vložit citaci → Přidat nový pramen
 - Výběr stylu (nabídka ISO 690 – metoda první údaj a datum nebo metoda číselných odkazů)
 - Automatické vytvoření citace i bibliografického seznamu
 - Ukládání „pramenů“ v aplikaci MS Word, možnost vybrat z uložených bibliografických citací položky do bibliografického seznamu konkrétního dokumentu vytvářeného v MS Word.
 - Pouze omezený výběr typů dokumentů a údajů o dokumentu (např. chybí podpora pro elektronické dokumenty)
- Další informace k funkcionalitě viz Nápověda v MS Word („Vytvoření bibliografie“)

Citační manažer Zotero

- Ke stažení na <http://www.zotero.org>
- Doplněk Firefoxu nebo samostatná verze (využitelná i pro jiné prohlížeče)
- Správa bibliografických citací ve složkách a podsložkách
- Uložení údajů o dokumentech/webových stránkách jedním kliknutím (lze využít i pro správu webových odkazů)
- Automatické rozpoznávání a stahování bibliografických údajů z webových zdrojů (některé katalogy knihoven, odborné databáze, Youtube aj.)
- Možnost ukládání připojených souborů (např. PDF aj.), „snímky“ webové stránky, „zvýrazňování textu“, štítky, související citace, připojení souborů z počítače aj.

Zotero (pokračování)

- Výběr libovolného stylu (včetně ISO 690)
- Možnost propojení s MS Word a Libre Office Writer (vkládání citací při psaní dokumentu přímo ze Zotera)
- Exporty a importy dat (např. složky do jiného počítače)
- Možnost vytvoření účtu a synchronizace dat Zotera mezi více počítači
- Náповěda na stránkách Zotera nebo v [interaktivním tutoriálu](#) Knihovny univerzitního kampusu MU Brno

Doporučené zdroje

- Ke stažení na <http://www.zotero.org>
- BIERNÁTOVÁ, Olga; SKÚPA, Jan. *Bibliografické odkazy a citace dokumentů dle ČSN ISO 690 (01 0197) platné od 1. dubna 2011* [online]. Brno : [s.n.], 2011 [cit. 2011-10-09]. Dostupné z: <http://www.citace.com/soubory/csniso690-interpretace.pdf>.
- ČSN ISO 690. *Informace a dokumentace – Pravidla pro bibliografické odkazy a citace informačních zdrojů*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2011. Třídící znak 01 0197.
- *Infogram: portál pro podporu informační gramotnosti*. 2008. [cit.2010-11-08]. Citační etika. Dostupné z: <http://www.infogram.cz/findInSection.do?sectionId=1115&categoryId=1171>.
- KRATOCHVÍL, Jiří, et al. *Metodika tvorby bibliografických citací* [online]. 2. revid. vyd. Brno: Knihovna univerzitního kampusu MU, 2011 [cit. 2013-10-14]. ISSN 1802-128X. Dostupné z: http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/prif/ps11/metodika/web/ebook_citace_2011.html.
- MASARYKOVA UNIVERZITA. Filosofická fakulta. *Kurz práce s informacemi* [online]. Brno: Masarykova univerzita, [2010] [cit. 2011-10-09]. Dostupné z: http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/ff/js07/informace/materialy/kurz_prace_s_informacemi.html.

Použité zdroje

- *Bibliografické citace, citování* [online]. Brno, Knihovna Univerzitního kampusu MU, 2010 [cit. 2010-11-5]. Dostupné z: <http://www.ukb.muni.cz/kuk/?page=38>.
- *ČSN ISO 690. Informace a dokumentace – Pravidla pro bibliografické odkazy a citace informačních zdrojů*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2011. Třídící znak 01 0197.
- *Infogram: portál pro podporu informační gramotnosti*. 2008. [cit. 2010-11-04]. Citační etika. Dostupné z: <http://www.infogram.cz/findInSection.do?sectionId=1115&categoryId=1171>
- JANSOVÁ, Linda. *Jak na citování* [online]. 17. 5. 2010 [cit. 2010-11-04]. Dostupné z: http://www.slideshare.net/lindask/linda-jansova-citovanidiplomovyseminar2010?src=related_normal&rel=3305618
- KRČÁL, Martin a TEPLÍKOVÁ, Zuzana. *Naučte (se) citovat*. 1. vyd. Blansko: Citace.com, 2014. 156 s., [46] s. příl. ISBN 978-80-260-6074-1.
- MĚCHUROVÁ, Jiřina. *Informační etika* [online]. 2002 [cit. 2010-11-04]. Dostupné z: http://mechurova.webpark.cz/informacni_etika.htm.

Další doporučené zdroje

- BIERNÁTOVÁ, Olga; SKÚPA, Jan. Bibliografické odkazy a citace dokumentů dle ČSN ISO 690 (01 0197) platné od 1. dubna 2011 [online]. Brno : [s.n.], 2011 [cit. 2011-10-09]. Dostupné z: <http://www.citace.com/soubory/csniso690-interpretace.pdf>.
- ČSN ISO 690. Informace a dokumentace – Pravidla pro bibliografické odkazy a citace informačních zdrojů. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2011. Třídící znak 01 0197.
- Infogram: portál pro podporu informační gramotnosti. 2008. [cit.2010-11-08]. Citační etika. Dostupné z: <http://www.infogram.cz/findInSection.do?sectionId=1115&categoryId=1171>.
- KRATOCHVÍL, Jiří, et al. Metodika tvorby bibliografických citací [online]. 2. revid. vyd. Brno: Knihovna univerzitního kampusu MU, 2011 [cit. 2013-10-14]. ISSN 1802-128X. Dostupné z: http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/prif/ps11/metodika/web/ebook_citace_2011.html.
- MASARYKOVA UNIVERZITA. Filosofická fakulta. Kurz práce s informacemi [online]. Brno: Masarykova univerzita, [2010] [cit. 2011-10-09]. Dostupné z: http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/ff/js07/informace/materialy/kurz_prace_s_informacemi.html.